

ПРОБЛЕМЪТ С КРАСНОПИСА В БЪЛГАРСКАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА

Проф. д.п.н. Галя Христозова
Бургаски свободен университет

Резюме. В статията са изяснени същността на краснописа, регламентът му според Учебната програма по български език за началните класове и основните проблеми, свързани с изграждането на графични умения. Анализират се използваните методи в обучението по краснопис, техните предимства и недостатъци. Групират се съществуващите нарушения и графични грешки, посочват се обективните причини за допускането им. Изпълват се със съдържание принципите, които трябва да се спазват при писане на ръкописните букви. Предлагат се идеи за усъвършенстване на обучението по краснопис в началните класове.

Ключови думи: краснопис; методи по краснопис; графични грешки

Въведение

През последните години проблемите на краснописа въобще не са на вниманието на учители, родители, специалисти по методика. Дистанционното обучение, провокирано от ковид, „изведе“ учениците и учителите от класната стая, лиши ги от възможността за известен период да се виждат, и тетрадките се оказаха далече от очите на педагога. Стремехът и амбицията бяха да се научат децата да четат, да усвоят основните лингвистични понятия, да разбират литературните и научнопопулярните произведения и да пишат вярно. Ако може – да е четливо. За красиво писане не се говореше въобще. Оправдаваме се с ковида. НО! Проблемът с краснописа съвсем не е проблем от последните години. Той е проблем от десетилетия и винаги е бил игнориран за разлика от правописа например. В нито един вид задача, упражнение, изпит краснописът не се оценява, не понижава или повишава оценката по български език, рядко се коментира. Той е незабележим. Много години наред поколения българи не пишат красиво. По-точно – пишат грозно.

Всъщност важно ли е да се пише красиво? Наскоро дори се коментираше в различни държави в Европа, че при наличието на клавиатура не е необходимо да се пише на ръка. Много видни общественици се възпротивиха на тези

идеи и дори Умберто Еко предложи: „Би било добре, ако родителите пращаха децата си в училище по краснопис“ (Еко 2009, р. 28). В България в някои градове се формираха частни школи по краснопис (калиграфия), водени често от руски (украински, беларуски, казахстански) педагози, които работят с учениците върху техния краснопис, като често изписват буквите така, както се пишат в съответната образователна система в първи клас. Но колко са учениците, които преминават през тези школи, и не е ли задължение на българското училище да се занимава с този въпрос?

За да стигнем до краснописа, трябва да приведем аргументи и защо трябва да се пише на ръка. Те са десетки, но поставям акцент върху това, че освен зрителна и слухова памет всеки човек има и ръководителна памет, т.е. ръката помни писането на буква, дума, ако я е писала неколkokратно. Това е широко използван похват в чуждоезиковото обучение, при което всяка дума се пише многократно, за да се запомни изписването ѝ. В нашата методика този похват почти не се използва, а той би бил особено полезен при думите с непроверяем правопис.

1. Регламентирани изисквания и теоретически акценти

Писането е сложен многоаспектен процес, който се състои от няколко коренно различни компонента – краснопис, правопис, съдържание. Краснописът е първият етап и компонент на писането, на който се обръща внимание основно в първи клас в периода на огромяването. Постепенно се въвеждат правописните правила и се работи върху смисъла. Първокласниците почти едновременно трябва да усвояват и трите компонента. Само в началото вниманието е върху краснописа, при въвеждането на правописни правила акцентът е върху правописа, а след това се съставят изречения и тестове и първокласниците насочват усилията си да ги съставят. Краснописът вече не е приоритет.

Но как е регламентиран този важен компонент? Какво съдържа Учебната програма по български език за краснописа? Едно-единствено изречение – „Пише графически правилно и красиво буквите и връзките между тях“, а като компетентности – „изписване на буквите и връзките между тях – четливо и красиво“¹. Четливо и красиво. Без конкретизиране на това субективно понятие „красиво“. А какво всъщност би трябвало да съдържа още Учебната програма – усвояване на хигиенните изисквания при писане; развитие на фината моторика на пръстите и движението на ръката; развитие на уменията да се ориентира в редовете в тетрадката; овладяване на изписването на главните и на малките ръкописни букви; правилното писане/преписване на думи, текстове; разбиране функциите на небуквените графични средства – място между думите, знак за пренасяне и др.

Какво представлява *краснописът*? Ако тълкуваме лексикалното значение на двата корена на сложната дума краснопис – това е „красиво писане“. Из-

ползва се и гръцката дума **калиграфия**, която е със същото значение: κάλλος – „добър“, и γράφω – „пиша“, т.е. пиша добре, пиша красиво (добро писане, красиво писане).

Краснописът е точното изписване на буквите и на думите съобразно приетия образец за норма при спазването на изискванията за височина, ширина, наклон и форма на буквите и на връзките между тях.

Изписването на ръкописните букви е съобразно образца в Официалния правописен речник на българския книжовен език от 2012 г. (Приложение 1). Този шрифт е разработен от Иван Марков през 1973 г. За 50 години са се променили много неща, като напр. скоростта на писане, отчасти наклонът, отношението към писането като речева дейност, изискванията в учебната програма по български език, използването на клавиатура и др. Но ръкописните букви остават непроменени.

В българската методическа литература единствено проф. Ст. Здравкова разработва цялостна система на обучението по писане и краснопис. Тя издава две книги – „За подобряване на обучението по писане. Методически насоки“ през 1986 г. и „Система на обучението по писане и краснопис“ през 1991 г. Въпреки че предлага облекчен и усъвършенствен вариант на ръкописния шрифт, той не се утвърждава. Не се използват при изработването на буквари и учебни тетрадки по писане и много от ценните методически идеи на авторката.

Кои са основополагащите характеристики на обучението по краснопис? Да започнем с **методите** в обучението по краснопис, известни в методическата литература. Те се използват преди всичко в руското училище и са доразвити и у нас. В руската педагогическа литература (писането в руското училище е по-словично красиво) се разработват, апробират и анализират следните методи, някои от които се използват и у нас (Zheltovskaya 1987, pp. 6 – 8).

– **Копирният** метод – изразява се в повторение по пунктир. Основните критики са, че повтаряйки буквите, учениците не разбират техния строеж, нито последователността на изписването на елементите. Този метод се използва у нас и днес в тетрадките в първи клас.

– **Линейният** метод – налице е т.нар. шрифтов подход: височината, ширината на буквите, разстоянието е регламентирано с мрежа от линии. Този метод се прилага и в Германия. Основните критики са, че не способства за изграждане на окомера. Този метод се използва и у нас, но линиите са само за тесния и за широките редове и за наклона.

– **Генетичният** метод се изразява в последователно писане най-напред на по-лесни графически букви, а после на по-сложни. Според сходните елементи буквите се разделят на групи. Този метод не е възможен поради това, че буквите се пишат след запознаване със звуковете в определена система. Методът може да се използва след изучаване на всички звукове и букви – печатни и ръкописни, т.е. в следбуквения период, а и във втори, в трети и в четвърти клас.

– **Ритмичният** (тактически) способ (метод за ритмичност) представлява писане с определен ритъм. Ако буквата е от един елемент, има един такт, ако е от 4 елемента, има 4 такта – по един за всеки елемент.

2. Проблеми в обучението по краснопис

Проблемите в обучението по краснопис се дължат на различни причини – обективни и субективни.

Субективните са преди всичко *мотивационни* – учениците не са мотивирани да се стараят да пишат красиво. Никой не оценява или санкционира това. Освен това са свързани с:

- невниманието от страна на учениците;
- неизпълняване на поставените задачи за писане;
- невникване в същността и важността на краснописа.

Съществуват много повече *обективни причини* за некрасивото писане. Те могат да бъдат обособени в няколко групи:

– **организационни** – свързани са с учебната програма за началните класове – липсват самостоятелни часове по краснопис в първи клас, в които вниманието да е концентрирано върху този компонент на писането, а в следващите дори не се споменава за красиво писане. Времето за писане е крайно недостатъчно;

– **методически** – няма разработена специална методика по краснопис, по писане с лява и с дясна ръка. Има необходимост от изясняване на основополагащи компоненти, като положението на тялото, на ръката, разположението на чина, и се стигне до последователното изписване на буквата. Някои от тези компоненти на методиката са разработени от Ст. Здравкова, но се прилагат само в разработения от авторката буквар и учебни тетрадки за първи клас;

– **технически** – свързани са с положението на тялото, ръката, стойката на чина, изискването да се пише с молив, с химикал или с писалка.

– **графични** – те са най-много и са свързани с формата на елементите и на буквите, с връзките между елементите, а и с някои недоразумения. Например:

– малките и главните ръкописни букви се пишат по различен начин (с малки изключения – О, о);

– конфигурацията на буквите не позволява непрекъснато писане без вдигане на ръката;

– има букви, които не съдържат нито един елемент, съдържащ се в други букви – напр. главна ръкописна буква **D**.

– писането в три реда – горен широк, тесен и долен широк, е твърде разточително и изисква добра пространствена ориентация;

– наклонът вдясно създава проблеми поради неумението да се постави тетрадката по правилен начин и липсата на достатъчно ясни инструкции от страна на учителя. След „изчезването“ на наклонените линии за ориентир

липсва опора и наклонът не се спазва. Напротив, понякога се пише точно с обратен наклон;

– след изписването на няколко букви започва писането на срички, в които буквите трябва да се свързват. Това е много преди изписването на всички ръкописни букви. Най-напред се пишат буквите на гласните звукове и на сонорните, които се свързват в срички и в думи. При писането трябва да се прави връзка звук – буква, някои думи са с правописни особености. Всичко това отклонява учениците от красивото писане и те насочват вниманието си към вярното писане;

– водещ при звуковия аналитико-синтетичен метод на ограмотяване е звукът. Звуковете се изучават в определена система според честотата на употребата им (използва се принципът за фреквентност – честотност) и фонетичната система на българския книжовен език, която, естествено, няма общо с формата на ръкописните букви. Оказва се, че първо се пишат главна и малка ръкописна буква *М*, а после *Л*, която всъщност е част от *М*, *м*. Първо *А*, после *О*, първо *П*, после *Г*. Принципът на ограмотяването е да се изучават звуковете в групи, а не да се пишат букви според елементите им. Това прави невъзможно прилагането на генетичния метод в периода на самото ограмотяване. Противопоставянето звукова система – графична система създава дисбаланс и трудности. Може да се използва след писането на всички ръкописни букви;

– допълнителен проблем създава и писането на/с печатните букви, които някои учители в детската градина, както и родители одобряват и практикуват. Често в детската градина (особено в частните детски градини) се пишат и ръкописните букви.

Във връзка с утвърдения шрифт се очертават и някои **въпроси**.

– Защо при главна ръкописна буква *А* първият елемент е различен от този при главните букви *Л* и *М*? Буква *А* трябва да е *Л* с една хоризонтална чертица, както *М* е *Л* с още елементи.

– Защо главна и малка ръкописна буква *С* се изписват по различен начин? Печатните са еднакви.

– Защо т.нар. байраче при главна и малка ръкописна буква *Ъ* е различно? Почти едни и същи елементи се пишат по различен начин.

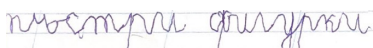
– Защо линиите на редовете невинаги се използват за начало или край на даден елемент – напр. главна ръкописна буква *Е* – първият елемент не стига до реда, а е над него.

– Защо чертиците на главните ръкописни букви *А*, *Н* не са на самия ред, а са по-ниско (при *А*) или по-високо (при *Н*).

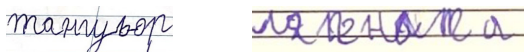
3. Типология на нарушенията по краснопис

Графичните грешки, които най-често се допускат в първи клас, са в следните направления².

- Нарушаване на **формата** (конфигурацията) на буквата. Разновидности:
 - буквата е твърде деформирана, не прилича на никоя буква (не прилича на „себе“ си) – (ьо);
 - буквата е твърде ръбеста; смачкана, разширена;

- Нарушаване на **връзката между елементите**. Случва се при буквите, които се състоят от повече елементи, напр. при буквите „ц“ (танцър), „т“ (лятна), „щ“ (пещера), „ж“ (режисьор).

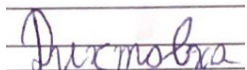

- Нарушаване на **височината**. Всяка буква е с точно фиксирана височина. Има букви, които са само в тесния ред – голяма част от малките ръкописни букви. Има букви в два реда – горен широк и тесен или тесен и долен широк. А има и такива, които са в трите реда, напр. малка ръкописна буква „ф“. Разновидности на тези нарушения:

- буквата е по-висока – излиза извън горната или долната черна на реда;

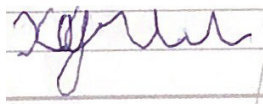

- буквата е по-ниска – не достига до реда.

- Нарушаване на **ширината**. Ширината на всяка буква е различна и е в зависимост от броя на елементите, от които се състои. Малка ръкописна буква **т** е по-широка от **п**, а **п** е по-широка от **л**. Разновидности:

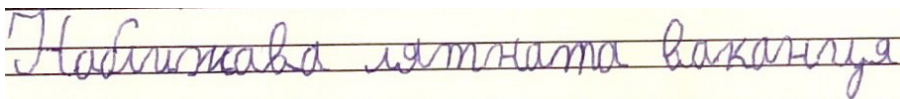
- буквите са по-тесни – в случая буква „о“ е тясна, а „и“ и „л“ са по-широки;

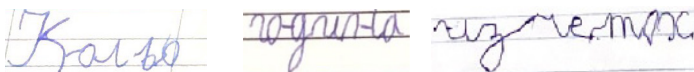
- буквите са по-широки.

- Нарушаване на **наклона** – вместо да са написани надясно, буквите са прави или са написани наляво.

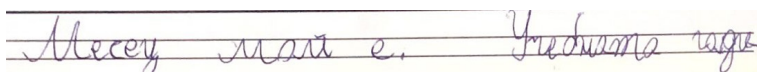

– Нарушаване на **връзката** с други букви. Връзките са три вида: чрез преминаване, чрез докосване и чрез чертица. Най-често се греши при връзката „чертица“ между две букви, които съдържат елемента **о**.

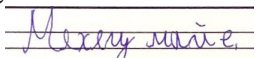
В първата дума „К“ трябва да се свърже с „о“ чрез докосване, а не чрез чертица; във втората чертицата е права, а трябва да е наклонена; а в третата – чертицата е твърде дълга.

– Нарушаване на **разстоянието** между думите. По правило то трябва да е колкото малката ръкописна буква **и**.

В случая разстоянието между някои думи, както и между думите в изречението е твърде голямо.

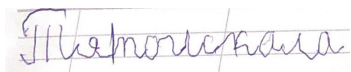
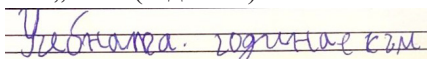
– **Огледално** писане – буквата „с“ е написана в едната посока, а после – в другата.

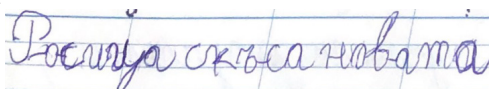
– Грешки при **сходни** букви – ръкописните „ч“ и „б“ – мечката, тънките; „б“ и „б“ – режисьор.

– **Слято** писане – това не е точно нарушение на краснописа, но се среща често – писането без интервал на енклитики и на проклитики (думи без собствено ударение) – предлози, съюзи, местоимения, форми на спомагателния глагол „съм“ (година е).

– **Повтаряне** на букви – с цел да се напишат по-красиво, буквите се повтарят.

– „**Доукрасяване**“ на букви – добавят се несъществуващи в елементите и буквите допълнения – чертици, „охлювчета“ и др.

– **Комбинирани** нарушения:

- буквите са много дребни – и по-ниски, и по-тесни;
- буквите са много едри – и по-високи, и по-широки.

Какви са грешките – неспазване на редовете: пише се в горния широк ред вместо в тесния. Независимо от по-удебелената линия между трите обособени реда учениците не се ориентират добре. В учебните тетрадки обикновено редът е обозначен с написана буква, дума, а в другите тетрадки ученикът трябва да прецени откъде трябва да започне писането. Връзката с черта на „о“ със следващата буква: прилича на „а“ – вместо „годуа“ се е получило „гадина“. Вместо главна ръкописна буква ч е написана у.

– Често графичните грешки са съпътствани от неправилно **съотнасяне на звук – буква**

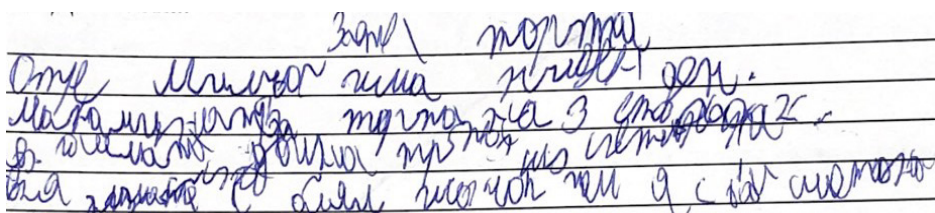
– Има и **правописни** грешки.

– Налице са и **грешки**, които са извън всякаква класификация.

(Ти слушаш ли?)

(ще си почиваме)

– За съжаление, все по-често се срещат и нарушения вследствие на **дисграфия** (най-често оптична).

4. Идеи за усъвършенстване на обучението по крснопис

Каква е *целта* на обучението по крснопис – да се научат учениците да пишат графически правилно, с букви, съпоставими с образаца, красиво и с оптимална скорост. Крснописът едновременно с това е формиране на вкус към красивото, към реда, към подредеността.

Основните *принципи*, които трябва да се спазват, това са:

– принципът за **нагледност** – ученикът трябва да вижда образаца непрестанно, а учителят трябва да показва точно как се пише буквата – откъде започва изписването ѝ, накъде продължава, къде завършва, как са подредени и свързани елементите. Трябва да се показват и коментират и сгрешени букви, за да се осмисля какви са нарушенията и как да се коригират;

– принципът за **съзнателност** – ученикът трябва съзнателно да знае и да спазва правилата за писане на всяка буква, в какъв ред се пишат нейните елементи, как се свързва буквата с други букви в сричка, в дума; какво е разстоянието между думите в изречението; да знаят как се постига наклонът. Навиците, които са изградени съзнателно, подпомагат учениците да са последователни, внимателни, да откриват и определят сами нарушенията си и да ги поправят. Много важно е ръката да се подготви за писане – предварително да се оцветява, зашрихова, да се рисува, да се реже с ножица, което се прави още в детската градина. Но процесът на рисуване, на изобразителна дейност е различен от процеса на писане. Движението на молива, на химикала чрез придвижване на ръката трябва да се контролира съзнателно от очите;

– принципът за **повторения** – писането на елементите и на буквите трябва да се извършва неколkokратно, но повторенията да се правят, след като учите-

лят е видял, коментирал, поправил нарушенията. Да се повтаря многократно, без да се забележат грешките, е напълно излишно. У учениците също трябва да се формира краснописна бдителност – сами да откриват нарушенията, да могат да определят кои букви са красиви, графично правилни, кои – не. Многократното изписване на една и съща буква е безсмислено, ако не се очертаят точно нарушенията и грешките и не се посочи отново каква е последователността при писането на елементите, как конкретно се пише всяка буква;

– принципът за **индивидуалност и диференциация** – особено важен е при писане с лява ръка. Всяко дете пише по различен начин и по различен начин се отнася към тази дейност. Затова учителят трябва често да поглежда в тетрадките в първи клас, за да има точна информация за трудностите, проблемите, вида на допусканите грешки при всеки ученик и да работи индивидуално за тяхното преодоляване.

Откъде да започнем?

– Разбира се, от детската градина. От съществено значение е в предучилищна възраст детето да бъде подготвено за писане – да има определени умения да рисува, да моделира, да реже с ножица, а също да може добре да координира фините движения на пръстите си. В началото на първи клас, за да се провери готовността му за уроците по краснопис, трябва да се види: как е развитата фината моторика; как са формирани пространствените представи, знае ли детето къде е „дясно – ляво“, „горе – долу“, може ли да покаже средата на квадратчето, центъра, горния десен ъгъл, долния ляв и т.н.? По време на добуковения период трябва да се провери може ли да начертае (напише) хоризонтална линия на самия ред; да напише вертикална линия, да оцвети картинка по зададена легенда. В часовете по математика да направи диагонална линия; да впише кръг в квадратчето; да нарисува геометрична фигура в огледално отражение; да направи графична диктовка. Едновременно с подготовката за писане на ръкописни букви ще се осъществи и подготовка за писане на цифрите. Не трябва твърде много да се акцентира на елементите, защото те са само част от буквите и дългото им писане ще затрудни впоследствие цялостното изписване на буквата.

– На следващо място – да се работи върху позата на чина, на химикала. Забелязват се следните основни проблеми: положението на ръката при писане е неправилно: химикалът е стиснат в юмрука; краят на показалеца почти плътно се доближава до химикала; краят на химикала не е насочен към рамото. За правилното формиране на графическите навици оказва влияние използваният химикал или молив за писане и правилното действие с него. Да не се избират впечатляващи химикали, които са неудобни, отвличат вниманието и затрудняват писането. Препоръчително е да се започне с молив, за да може да се самоконтролира силата на натиска. Някои учители вместо химикал препоръчват писалка.

– На трето място – важно е показването от учителя в процеса на писане и обяснение на начините за писане на букви, срички, думи, изречения; както и писането върху готовия образец от учениците. Въображаемото писане, или писането във въздуха, се състои в опората на учащите се на двигателните усещания или на зрително възприемания образец; анализиране формата на буквите, което може да се осъществи с помощта на различни способи. Може да се анализират формите на буквите, като се разделят на съставлящите ги елементи.

Могат да се използват следните **последователни указания** и действия от учителя.

1. Седнете с изправена стойка, краката перпендикулярно на чина!

2. Поставете тетрадката под ъгъл на чина (ъгълът е различен за пишещи с дясна ръка и за пишещи с лява ръка, най-напред е показан начинът на поставяне на тетрадката от пишещите с дясна ръка; за пишещите с лява ръка тетрадката се поставя в обратна посока) – за дясна ръка – за лява ръка;

3. Хванете молива (показва се как да се хване моливът).

4. Разгледайте ръкописната буква!

– В кои редове се изписва – трябва добре да се владее терминологията – (горен широк ред, тесен ред, долен широк ред)?

– От кои елементи се състои? Колко са?

– Точно откъде започва изписването ѝ. Къде завършва?

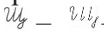
5. А сега да започнем да пишем.

– Да изпишем буквата във въздуха!

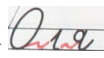
– А сега показвам как се изписва на дъската – започвам от ... (последователно се обяснява от кой ред се започва, накъде се продължава, как се свързват елементите, има ли нещо особено, характерно, различно). Това задължително се прави при буквите с повече елементи, напр. Жж.

– Слагаме химикала на ... (посочва се точно на кой ред или между кои редове).

– Пишем по пунктир или повтаряме бледо изписана буква .

– Пишем под такт – едно (раз), две, три, четири – едно за първия елемент право ченгелче², две за обърнатото бастунче , три за второто обърнато бастунче и четири за правото камшиче .

– Пишем буквата без прекъсване и без повдигане на ръката, ако елементите позволяват това.

– Показваме как тази буква се свързва с други букви – . Това може да стане с друг цвят, за да се виждат добре връзките.

– Не на последно място трябва да се повишат **компетентностите на учителите** в направление краснопис.

Това може и трябва да се направи в училище. Това трябва да знаят учителите. Но от основна промяна се нуждае най-напред самата използвана графична система в следните посоки.

1. Да се разработи и използва нов ръкописен шрифт с възможно най-опростени елементи – (по подобие на шрифта на Кирил Здравков, който е много изчистен, предназначен е за четене и е наречен шрифт за начинаещи читатели)³. (Приложение 2).

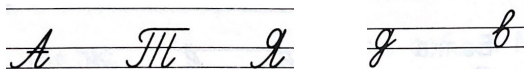
2. Близки по форма елементи да се пишат по един и същи начин, напр. при главна и при малка ръкописна буква Ъ.

3. Да се сведе до минимум повдигането на ръката, като буквите се пишат със свързани елементи. Напр. главна ръкописна буква Н да се пише без повдигане на ръката. *Н Н*

4. Да се въведе еднакво писане на повече малки и главни букви – напр. С, с; 3, з; К, к; Ч, ч (без това главна ръкописна буква Ч се греша с главна ръкописна буква У).

5. Да не се създават излишни усложнения, напр. чертицата на главна ръкописна буква А, Н да се пише на самия ред, а не под него или над него.

6. Редовете да са комбинирани по два: тесен – широк, тесен – широк, и буквите да се изписват основно в тесния ред и в част от широкия, а не по три – горен широк – тесен – долен широк. Не е необходимо главните и някои от малките ръкописни букви да се изписват в целия широк ред.

7. В учебните тетрадки за първи клас да се включват всички познати методи:

– **копирен** – да се пише по пунктир или по букви, написани с молив. В началото, за да бъде по-уверен, ученикът има нужда от визуална опора. Копирният метод следва да се използва ограничено във връзка с това, че очертаването по образа се осъществява от децата без достатъчно осъзнаване на процеса на писане и даже виждането на формата на буквата.

– **тактов** – буквите с повече елементи да се пишат под такт, като за всеки елемент се брой – напр., при главна ръкописна буква Ж трябва да има 5 такта. Писането под ритъм, или в такт с ритма, способства за изработването на плавно, ритмично писане в определено темпо.

Заклучение

Ясно е, че самостоятелни часове по краснопис няма да има и в следващите учебни програми. Но не е невъзможно във всеки час да се отделят по няколко минути за краснопис, които да имат свое име, цел, функция и структура. Могат да се наричат „минутка за краснопис“, „пиша красиво“, „аз съм краснописец“ и др. Въпросът е вниманието и мотивацията да бъдат в тази посока.

Това трябва да е осъзнато писане, а не просто писане на всяка отделна буква и нейните съчетания.

Най-логично е първо да се промени ръкописният шрифт на буквите, който има някои несъвършенства, които бяха посочени. Художникът Кирил Златков е създал много изчистен шрифт за четене. Да поработи и върху шрифта за писане.

Постепенно всеки оформя свой собствен почерк, който говори за различни качества на характера (с това се занимава науката психографология, която не е много позната в България.). Този почерк е по-практичен за всеки пишещ, но формите на буквите все пак са близки до първоначалния образец. Елементите се пишат все по-слято в рамките на една буква, изчезват изкуствените връзки между буквите.

Но пишещият красиво пише така, защото е имал начален учител, който е обръщал внимание на красивото писане, бил е последователен в изискването за спазване на нормите за краснопис. Вероятно самият той е пишел красиво.

Приложение 1

Ръкописен шрифт на Иван Марков от 1973 г., който е в Правописния речник от 2012 г. и с който първокласниците пишат вече 50 години.

А а Б б В в Г г Д д Е е Ж ж
З з И и Й й К к Л л М м
Н н О о П п Р р С с Т т
У у Ф ф Х х Ц ц Ч ч Ш ш
Щ щ Ъ ъ Ы ы Ю ю Я я

Приложение 2

Шрифт на Кирил Златков за четене

АБВГДЕЖЗИЙКЛМНОПРСТУ
ФХЦЧШЩЪЬЮЯ
ааббвгдежзийклмнопрсту
фхцчшщъьюя

БЕЛЕЖКИ

1. УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА I КЛАС (общообразователна подготовка), 2016.
2. Примерите са от диктовки, текстове, тестове на първокласници, проведени през периода м. март – май 2023 г.
3. Най-често се използват доста остарелите наименования на елементите – байраче, кукичка, бастунче, колкото и да са неприемливи някои от тях (луличка, кукичка, напр.). Опитът да се въведат нови наименования, беше неуспешен, защото много от тях са неточни, напр. не е правилно да се нарича окръжност или ченгелчето – права, която горе завива вляво, а долу вдясно. Права, която завива, вече не е права. А и този дълъг термин ще е труден за разбиране и запомняне от децата.
4. <http://shrift.foxbooks.bg/> – шрифт за начинаещи читатели на Кирил Златков.

ЛИТЕРАТУРА

- ЕКО, У. 2009. *Изгубеното изкуство да пишеш на ръка*.
- ЖЕЛТОВСКАЯ, Л.Я., Соколова, Е.Н., 1987. Формирование каллиграфических навыков у младших школьников. Москва: Просвещение.
- ЗДРАВКОВА, Ст. 1986. *За подобряване на обучението по писане. Методически насоки*. София, Министерство на народната просвета.
- ЗДРАВКОВА С. 1991. *Система на обучението по писане и крaснопис*. София, Просвета.

REFERENCES

- ЕКО, У. 2009. *Izgubenoto izkustvo da pishesh na ryka*.
- ZHELTOVSKAYA, L.IA.; SOKOLOVA, E.N., 1987. *Formirovanie kalligraficheskikh navykov u mladshih shkol'nikov*. Moskva: Prosveshchenie.

- ZDRAVKOVA, St., 1986. *Za podobriavane na obuchenieto po pisane. Metodicheski nasoki*. Sofia: Ministerstvo na narodnata prosveta.
- ZDRAVKOVA, S., 1991. *Sistema na obuchenieto po pisane i krasnopis*. Sofia: Prosveta.

THE PROBLEM WITH PENMANSHIP IN THE BULGARIAN EDUCATION SYSTEM

Abstract. The article explains the essence of penmanship, how it is regulated by the Bulgarian language curriculum for primary school and the main problems related to the development of graphic skills. Analyzed are the methods used in teaching penmanship as well as their advantages and disadvantages. The existing violations and graphic errors are classified and the objective reasons for them are indicated. The principles that should be followed in penmanship are made meaningful to the reader. The article offers ideas for improving the teaching of penmanship in primary school.

Keywords: penmanship; methods for penmanship; graphic errors

✉ **Prof. Galya Hristozova, DSc.**
ORCID iD: 0000-0001-5500-8905
Burgas Free University
Burgas, Bulgaria
E-mail: hristozova@bfu.bg